Рішення
разової спеціалізованої вченої ради ID 10419
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Ваколюк Юлія Олександрівна, 1993 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2015 році Національну академію прокуратури України за спеціальністю 081 Право, працює начальником Корецького відділу Здолбунівської окружної прокуратури Рівненської області, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Національного університету «Острозька академія», Міністерство освіти і науки України, місто Острог від «30» червня 2025 року № 68 у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради - Колоса Михайла Івановича, доктора юридичних наук, доцента, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Національного університету «Острозька академія».

Рецензента - Стрельбіцької Лесі Ярославівни, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри державно-правових дисциплін Національного університету «Острозька академія»;
Боржецької Наталії Леонідівни, кандидата юридичних наук, старшого викладача кафедри кримінально-правових дисциплін імені Василя Попелюшка Національного університету «Острозька академія».

Офіційних опонентів - Басистої Ірини Володимирівни, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінального процесу та криміналістики Львівського державного університету внутрішніх справ;
Циганюк Юлії Володимирівни, доктора юридичних наук, професора, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

на засіданні «27» серпня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право Ваколюк Юлії Олександрівні на підставі публічного захисту дисертації «Відкриття матеріалів іншій стороні в кримінальному процесі України» за спеціальністю 081 Право.

Дисертацію виконано у Національному університеті «Острозька академія», Міністерство освіти і науки України, місто Острог.

Науковий керівник: Герасимчук Олег Павлович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін імені Василя Попелюшка Національного університету «Острозька академія», директор Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація виконана державної мовою. Робота містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що мають істотне значення для розвитку у галузі права, а саме:

вперше:

- запропоновано визначення поняття «відкриття матеріалів» як передбаченої ст. 290, ч. 5 ст. 301, абз. 2 ч. 2 ст. 314, ч. ч. 2, 6 ст. 333, ч. 2 ст. 339, ч. 1 ст. 479^{1}, ст. 483^{11} КПК України процедури (сукупності процесуальних дій, рішень), завдяки якій визначені КПК

України суб'єкти кримінального провадження отримують копії матеріалів або доступ до тих документів, інших предметів матеріального світу, які доводять обставини об'єкта пізнання у кримінальному провадженні з наданням цим суб'єктам можливості ознайомитись, а також, за винятками, передбаченими КПК України, – зробити виписки, скопіювати чи відобразити іншим шляхом інформацію, яка міститься в таких матеріалах;

- обґрунтовано необхідність внесення змін до КПК України, відповідно до яких передбачалося б відкриття одними учасниками кримінального провадження зі сторони захисту матеріалів, котрі ці учасники бажають використати як докази у суді, іншим суб'єктам сторони захисту, щодо яких здійснюється провадження, їхнім захисникам, законним представникам – у випадку наявності в цьому провадженні декількох осіб, щодо яких воно здійснюється, чиї інтереси у провадженні можуть не збігатися;
- обґрунтовано необхідність зміни процедури відкриття матеріалів, отриманих за ухвалою (дорученням) суду відповідно до частин 3-6 ст. 333 КПК України, зобов'язавши прокурора надавати суду матеріали, отримані за ухвалою (дорученням) суду для того, щоб суд міг забезпечити ознайомлення з такими матеріалами тих учасників кримінального провадження, чиїх інтересів вони стосуються;
- аргументовано доцільність зміни законодавчого регулювання процедури відкриття матеріалів у кримінальному провадженні щодо застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру у спеціальному порядку;

удосконалено:

- положення про матеріали, наявні в учасників кримінального провадження зі сторони захисту, які вони мають право / обов'язок відкрити, шляхом обґрунтування пропозицій про внесення відповідних змін до ч. 6 ст. 290 КПК України;
- твердження стосовно відкриття матеріалів, наявних у потерпілого, його представника, законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача, його представника шляхом обґрунтування необхідності внесення змін до КПК України, які б передбачали обов'язок цих учасників повідомляти сторону захисту та сторону обвинувачення, під час ознайомлення з відкритими цими сторонами матеріалами, про наявність зібраних матеріалів, які вони бажають використати в суді та надавати доступ до таких матеріалів;
- твердження про можливі випадки зловживання сторонами під час відкриття матеріалів, обґрунтувавши недоцільність визначення наперед конкретного строку ознайомлення з матеріалами під час відкриття таких матеріалів;
- твердження про випадки відкриття під час підготовчого провадження матеріалів, які були відомі на момент закінчення досудового розслідування, відкриття додаткових матеріалів відповідно до ч. 11 ст. 290 КПК України та ознайомленням з матеріалами згідно з ч. 2 ст. 317 КПК України шляхом визначення співвідношення між такими ситуаціями;

набули подальшого розвитку:

- тези щодо підстав та умов прийняття процесуальних рішень, вчинення процесуальних дій у кримінальному процесі України визначенням підстав та умов саме відкриття матеріалів на етапі завершення досудового розслідування залежно від учасників кримінального провадження, які здійснюють таке відкриття;
- твердження стосовно порядку надання доступу до відомостей, що були видалені згідно з ч. 5 ст. 290 КПК України, вказівкою на доречність внесення змін до КПК України, які б передбачали застосування до цих випадків процедури, зазначеної у ч. 10 ст. 290 КПК України;
- твердження про існуючі недоліки законодавчого регулювання відкриття матеріалів вразливим категоріям учасників кримінального процесу, які через вік, особливості психологічного чи фізичного стану не можуть ознайомитись з відкритими

матеріалами, або ж у разі ознайомлення не зможуть використати отриману інформацію для захисту своїх прав та законних інтересів.

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Здобувачка має 12 наукових публікацій за темою дисертації, з них: 1 стаття у закордонному виданні, включеному у наукометричну базу Scopus, 3 статті у наукових фахових виданнях України, 8 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Зараховані статті за темою дисертації згідно з вимогами пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами) містять обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до мети статті (поставленого завдання) та висновків. Всі наукові статті опубліковано в різних випусках (номерах) наукових видань та мають активний ідентифікатор DOI (Digital Object Identifier):

1.Yuliia Vakoliuk, Vasyl Popeliushko, Serhii Gongalo, Mariia Matviichuk. Disclosure of materials to the other party in the Criminal Process of Ukraine: theoretical and practical aspects. *Pakistan Journal of Criminology.* 2023, April-June. Vol. 15, № 02. P. 181-196. URL: https://www.pjcriminology.com/publications/disclosure-of-materials-to-the-other-party-in-the-criminal-process-of-ukraine-theoretical-and-practical-aspects/

2. Ваколюк Ю. О. Особливості відкриття матеріалів під час підготовчого провадження за кримінальним процесуальним законодавством України та в практиці його реалізації. *ScienceRise: Juridical Science.* 2024. №4 (30). С. 10-15. URL: https://journals.uran.ua/sr_law/article/view/326153

3. Ваколюк Ю. О. Відкриття матеріалів стороною захисту під час завершення досудового розслідування у кримінальному процесі України. *Наукові перспективи.* 2025. №1 (55). С. 1161-1174. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/19439

4. Ваколюк Ю. О. Поняття «відкриття матеріалів» у кримінальному процесі України. *Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання.* 2025. №02. С. 960-966. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/04/145.pdf

У дискусії взяли участь голова (Колос Михайло Іванович), рецензенти (Стрельбіцька Леся Ярославівна та Боржецька Наталія Леонідівна), офіційні опоненти (Басиста Ірина Володимирівна та Циганюк Юлія Володимирівна) та висловили зауваження:

1. На титульному аркуші дисертації, на стор. 2 у анотації йдеться, що Юлія Олександрівна здобуває «науковий ступінь», але це не так, бо в силу наявних законодавчих положень та вимог підзаконних нормативно-правових актів, які діють у цій царині, то очевидно, що Юлія Олександрівна подалася на здобуття «ступеня доктора філософії».

2. Не вважаю непоправною помилкою, але не прийнято у анотації ділити інформацію за розділами дисертації. Також не є мовою анотації вживання таких речень, як: «не залишилися поза увагою дослідників і питання…» тощо. Також варто було б уникати надмірної описовості у тексті анотації (як от: «крім того, звернуто увагу на подібні за змістом процедури надання доступу до матеріалів» (стор. 2); «з'ясовано значення відкриття матеріалів іншій стороні у кримінальному процесі України (стор. 3); «…визначено юридичні та фактичні підстави й умови відкриття матеріалів різними учасниками провадження на етапі завершення досудового розслідування» (стор. 3) тощо. Варто було конкретизувати зроблене авторкою у перебігу її наукового пошуку. Інша, переважна частина анотації, є досить конкретною і вдало деталізованою.

3. Ключові слова не можуть дублювати тему дисертації (див. стор. 7).

4. У переліку умовних позначень варто було б відображати «розшифровку абревіатур», а не як у випадку із «ОП ККС ВС – Верховний Суд у складі об'єднаної палати Касаційного кримінального суду» (стор. 19 дисертації).

5. Не сприймаю того, як Юлія Олександрівна визначила об'єкт дослідження. На її переконання це «суспільні відносини, врегульовані кримінальним процесуальним законодавством та судовою практикою, які пов'язані із забезпеченням можливості учасникам кримінального провадження підготуватись до їхньої участі у процесі» (стор. 24). По-перше, у рамках національного правового поля вести мову про «врегулювання суспільних відносин судовою практикою» доволі контроверсійно. По-друге, формулювання на кшталт «забезпеченням можливості учасникам кримінального провадження підготуватись до їхньої участі у процесі» одночасно стосується різнопланової діяльності, як організаційної, так і процесуальної, фактично, з моменту внесення відомостей у ЄРДР, і це далеко не лише про відкриття матеріалів сторонами кримінального провадження одна одній.

6. Потребують зміни формулювання або перенесення до блоку «удосконалено» чи «набуло подальшого розвитку» (якщо автори про дотичне вже зазначали), такі із складових наукової новизни, які значаться у блоці «вперше», як от «обґрунтовано необхідність внесення змін до КПК України, відповідно до яких передбачалося б…». Очевидно, що мова йде про удосконалення процедури, яка вже описана у КПК. Хоча й авторка, очевидно, мислила так, що вона вперше зі всіх дослідників пропонує таке вдосконалення.

7. Вважаю не припустимим, коли у результаті авторських «наполягань» крайня із позицій підкріплюється не релевантними покликаннями, як от у випадку із сторінки 68 дисертації і не тільки... Цитую: «… на що наголошувалось досвідченими спеціалістами [101; 4; 117]». Коли ми поглянемо у список використаних джерел, то під номером 101 значиться не «спеціаліст», а «Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI., в редакції від 09.05.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print». Також дивним виглядає порядок чисел у квадратних дужках, і ця проблема притаманна всьому тексту дисертації (див. стор. 70 «[142; 40]» та багато інших).

8. На стор. 215 під номером 108 значиться «не ідентифіковане» джерело, бо лише наявний такий текст, як: «Лист Офісу Генерального прокурора від 20.02.2024.».

9. Потребує додаткової аргументації формування авторкою поняття «відкриття матеріалів» як передбаченої ст. 290, ч. 5 ст. 301, абз. 2 ч. 2 ст. 314, ч. ч. 2, 6 ст. 333, ч. 2 ст. 339, ч. 1 ст. 479-1, ст. 483-11 КПК України процедури (сукупності процесуальних дій, рішень), завдяки якій визначені КПК України суб'єкти кримінального провадження отримують копії матеріалів або доступ до тих документів, інших предметів матеріального світу, які доводять обставини об'єкта пізнання (курсив наш – Ю.Ц.) у кримінальному провадженні з наданням цим суб'єктам можливості ознайомитись, а також, за винятками, передбаченими КПК України, – зробити виписки, скопіювати чи відобразити іншим шляхом інформацію, яка міститься в таких матеріалах (с. 3, 25-26, 72-73, 192 дисертації).

По-перше, чому авторкою використано поняття «об'єкт пізнання» для розробки поняття, адже у підрозділі 1.1. поняття об'єкту пізнання, в контексті досліджуваного питання, не аналізувалось і воно не є звичним для термінології у нормах права?

По-друге, авторка звертає увагу лише на тому, що «суб'єкти кримінального провадження отримують копії матеріалів або доступ до тих документів, інших предметів матеріального світу, які доводять обставини об'єкта пізнання». На думку опонента у КПК України використано поняття «учасник кримінального провадження», його використання було би більш доцільним. Надаються (тобто інша особа отримує) не завжди копії, а, у переважаючій більшості, оригінали матеріалів та в матеріалах кримінального провадження з яких має право зробити особа копії. Також прокурор зобов'язаний надати усі зібрані

матеріали кримінального провадження, а не лише ті, «які доводять обставини об'єкта пізнання».

10. У дисертації піднімається питання зловживання сторонами під час відкриття матеріалів (с. 6, 27, 132-148, 150, 199 дисертації). Опонент концептуально не погоджується із обраним підходом до використання поняття «зловживання правом у кримінальному процесі» щодо окремих розглянутих питань та створення узагальнених висновків.

Питання зловживання правом мною піднімалось в одній із моїх публікацій та засновано на теорії права, згідно якої зловживання правом є соціально негативним явищем, але не тягне за собою будь-якої відповідальності (ні матеріальної, ні процесуальної). Як і правовий романтизм є правомірною поведінкою. Про «зловживання правом у кримінальному процесі» мною визначалось таким чином:

1. Зловживання правом необхідно відмежовувати від диспозитивності у кримінальному провадженні за критерієм небезпеки для інших учасників кримінального провадження неможливості реалізувати ними свої права.

2. Зловживання стороною захисту неможливе, адже дії, які начебто схожі на зловживання, є реалізацією права на ефективний захист. Водночас такі дії не повинні суперечити Правилам адвокатської етики, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», рішенням органів адвокатського самоврядування.

3. З метою уникнення зловживання правом стороною захисту в КПК України, визначені різноманітні процесуальні механізми (наприклад, у разі зволікання при ознайомленні з матеріалами, до яких надано доступ, слідчий суддя за клопотанням сторони кримінального провадження з урахуванням обсягу, складності матеріалів та умов доступу до них зобов'язаний встановити строк для ознайомлення з матеріалами, або ж залучення іншого захисника для участі в одній слідчій чи процесуальній дії тощо).

4. Зловживання можливе лише за умови, якщо учасник процесу має процесуальні владно-розпорядчій повноваження, адже від реалізації цих прав шляхом зловживання шкода завдається іншим учасникам, які мають юридичний обов'язок щодо прав такого учасника, який зловживає або не можуть у законний спосіб реалізувати свої власні права.

5. Метою зловживання процесуальними правами у кримінальному провадженні є отримання власної вигоди (у тому числі і за рахунок задоволення від зменшення обсягу процесуальних можливостей для інших учасників) та виявляється у формі зневаги до інших учасників кримінального провадження.

6. Зазначити всі випадки зловживання правами у кримінальному процесі неможливо і недоцільно, а встановлення загального поняття «зловживання правом» у нормах КПК України призведе до розширення переліку видів зловживання процесуальними правами внаслідок реалізації такої норми.

Тому, використаний у дисертації підхід узагальнити у підрозділі 2.3. «Зловживання процесуальними правами учасниками процесу під час відкриття матеріалів» дії, які зловживанням не є, відповідно до викладеного підходу, на думку опонента, є помилковим.

11. З тексту роботи зрозуміло, що дисертантка приділяє значну увагу внесенню змін у законодавство, яке пов'язане з предметом дослідження, і стосується потерпілого, цивільного позивача, законних представників цивільного позивача тощо. На думку опонента не всі відносини мають бути детально урегульовані у КПК України, а вирішуватимуться судовою практикою та аналогією права (ч. 6 ст. 9 КПК України). Наприклад, запропонована зміна про те, що частину 9 ст. 290 КПК України викласти в наступній редакції: «всі учасники, яким за правилами цієї статті відкрили матеріали, зобов'язані письмово підтвердити тому учаснику, який надав доступ до зібраних матеріалів, факт надання їм доступу до матеріалів» (с. 261 дисертації) лише затягне процедуру ознайомлення, ускладнить її. Наразі, для потерпілого, цивільного позивача тощо достатньо в усній формі підтвердити, що йому надали матеріали або ж надаються скрін екрану з електронної пошти, чи квитанція відділу зв'язку тощо.

У контексті законодавчих ініціатив авторки, потребують додаткового пояснення запропоновані нею зміни до ч. 5 ст. 301 КПК України шляхом доповнення абзацом 3 такого змісту: «При отриманні копій матеріалів дізнання сторона захисту повідомляє про наявність зібраних нею матеріалів та надає доступ до таких матеріалів стороні обвинувачення». Чому вони не відповідають існуючому підходу щодо запиту до сторони захисту від прокурора на відкриття матеріалів сторони захисту?

12. На думку опонента, роботу в цілому посилив би аналіз стандарту «доведення поза розумним сумнівом», а саме орієнтування прокурора на такий стандарт при прийнятті рішення, передбаченого ч. 1 ст. 290 КПК України, щодо завершення досудового розслідування оскільки достатньо доказів (с. 60-63 дисертації).

13. Аналізуючи положення ч. 5 ст. 301 КПК України, дисертантка згадує, що «випадки відмови сторони захисту від отримання копій матеріалів, зволікання з отриманням копій матеріалів (нез'явлення до прокурора за копіями, або відмова від отримання на пошті) фіксуються протоколом, після чого вважається, що сторона захисту реалізувала доступ до матеріалів дізнання.» (С. 110). Тоді як, наприклад, на С. 155 роботи, з посиланням на відповідні джерела, авторка звертає увагу на те, що «під «об'єктивною неможливістю ознайомитись» [101] з матеріалами відповідно до ч. 5 ст. 301 КПК України, про яку зазначено в абз. 2 ч. 2 ст. 314 КПК України, та яка є підставою для відкриття матеріалів дізнання у підготовчому провадженні, суди розуміють відмову сторони захисту від отримання копії обвинувального акта та додатків до нього, копій матеріалів дізнання, які в подальшому скеровуються за адресою фактичного проживання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, її захисника [302; 294; 290; 24, с. 13] або ж залучення захисника під час підготовчого провадження, який не брав участі під час досудового розслідування [290].». Тому доречним видається додаткове уточнення під час публічного захисту позиції авторки щодо співвідношення відповідних положень ч. 5 ст. 301 та абз. 2 ч. 2 ст. 314 КПК України у випадках, коли в провадженні має місце відмова сторони захисту від отримання копій матеріалів дізнання, а також висловлення рекомендацій щодо подальшої найбільш вдалої (з точки зору дисертантки) практики їхнього застосування у цих ситуаціях.

14. Приступаючи до аналізу ч. 2 ст. 290 КПК України, дисертантка зазначає, що частина цього положення «на думку вчених, є суто декларативною [16, с. 84].» (С. 85-86). Видається доречним уточнення під час публічного захисту дисертанткою її власної позиції щодо твердження про дещо декларативний характер обов'язку сторони обвинувачення відкривати виправдувальні докази, передбаченого ч. 2 ст. 290 КПК України, і, у разі згоди з таким твердженням, доцільним вбачається зазначення дисертанткою які механізми, на її думку, могли б бути ефективними для перетворення цього положення в частині, яка стосується виправдувальних доказів, у дієву норму.

15. На стор. 63 авторкою зазначено, що «Враховуючи вищезазначене, вважаємо, що для прийняття рішення, передбаченого ч. 1 ст. 290 КПК України, потрібно мати достатню систему доказів, які не лише б могли довести обставини, що в конкретному провадженні входять до предмета доказування, а вказують на можливість направлення до суду документів, передбачених п. 3 ч. 2 ст. 283, ч. 1 ст. 479^{1} та ч. 1 ст. 483^{11} КПК України», однак, не зазначено посилання на п. 2 ч. 2 ст. 283 КПК України про необхідність мати достатню систему доказів для відкриття матеріалів у разі скерування до суду клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Оскільки, необхідність відкриття матеріалів під час скерування до суду клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності простежується під час усього наукового дослідження авторки.

16. Вважаю, що потребує деталізації під час прилюдного захисту висновки авторки щодо особливостей відкриття матеріалів «вразливим категоріям учасників кримінального процесу, які через вік, особливості психологічного чи фізичного (наприклад, відсутність або порушення слуху, зору) стану не можуть ознайомитись з відкритими матеріалами, або ж у разі ознайомлення не зможуть використати отриману інформацію для захисту своїх прав та законних інтересів», оскільки на сторінках 114-115 лише зазначено, що проблема є проігнорованою законодавцем, а у практичній діяльності можуть виникати проблеми під час визнання доказів, які містились у невідкритих таким особам матеріалів, недопустимими.

17. Доцільно було детальніше аргументувати власну позицію щодо того, які саме матеріали має відкривати сторона обвинувачення у разі висунення додаткового обвинувачення, відповідно до ч. 2 ст. 339 КПК України, доцільність та реальність такого відкриття, зважаючи на згадані на стор. 171-173 дисертації положення про неможливість збору доказів при висуненні додаткового обвинувачення або початку провадження щодо юридичної особи під час судового розгляду.

Результати відкритого голосування:

«За» **5** членів ради,
«Проти» **0** членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Ваколюк Юлії Олександрівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради _____ Михайло КОЛОС
(підпис)

Підпис Колоса М.Я.
підтверджую
фах в/к Лисенчук О.А.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ» 22554101 КАНЦЕЛЯРІЯ NATIONAL UNIVERSITY OSTROH ACADEMY